

«ANDREU RECONA: Canta qui canta --- un gust gens dolent pels altres. <TONI>: No 'u sabem si 's pares de ses atlohes no devian trobar axí. A. R.: Ell sempre hi ha gent gronyidora --- ¿Y que te cregues qu' es fadrins de mon temps fossen com es d'ara? T.: Que no eran de carn y òs? --- que no rompiau cap plat may? A. R.: No dich assò --- que sempre hi ha hagut bo y dolent demunt la terra; però més a unes temporades que a ses altres; sobretot, te dich que sa gent no 's sa mateixa. T.: Està clar: cada dia en moren y cada dia en nexen. A. R.: Tòni, no'm torses ses paraules, o si no, fora pu xarrar. T.: Jesús, Andreu, que ets de puntós! A. R.: Y tu ets una *xandoch* que tot m'ho giras; bé ydò, --- si en mon temps un fadrí hagués dit aquestes flastomies qu' ara diuen a roys ---» (324.1).

Aguiló ja recull els dos passatges en el *DAG.*, en dos articles encapçalats «*xandocar* (Mall.): xerrar, tenir conversa: ---» i «*xandoch*: xerraire: ---». Una cosa ben curiosa aquí és aquest femení *una xandoc* aplicat a en Toni (el fill del senyor de la possessió), jove llest i educat, irreprotxable, amic de conversar animadament. Endevenim que algú que algú veia retreure a AMAlcover aquesta anomalia gramatical, i a la fe d'«errades més de notar», que després féu posar al llibre, encomana canviar-ho en un *xandoch*.

Però em costa molt de creure que hi vagi haver errada tipogràfica: la impressió d'aquesta primera edició és correctíssima (ja sabem la summa diligència i minuciositat del savi canonge) i moltes d'aquestes errades tenen l'aspecte de canvis de parer de l'autor o retocs estilístics i rectificacions ortogràfiques (*une rivet* → un altre rivet, com una mostra → com a mostra, *llocos* → *locos*, *pemboli* → *pamboli*, *armetxs* → *ormeys*, *ara volen també* → *també 'ls ha passat p'es cap*). Probablement ell sentia a la gent «tu ets un *eixandoc*» (*una-šandok*), ho reproduí (a la seva manera, quasi fotogràfica) i després ho volgué fer més «lògic», «gramatical», una mica com es penedeix d'haver respectat els «vulgarismes erronis» *lloco* i *armetxs*. Moll (o altres redactors d'AlcM) ens callen llur opinió sobre aquest pasatge de llur mestre (si hi han reparat) car només donen la cita del pasatge que conté el verb (p. 256 de la segona ed. de les *Contarelles*).

El significat del context no mostra clarament altre sentit que el que hi veié el *DAG.*; res hi ha sobre aquests mots en els altres diccionaris balears etc. Però AlcM, tot localitzant-los explícitament a Manacor (= AMAlcover, *Sa Coma-Freda*), hi fa constar un altre matís, «*xandoc*, persona que va d'un a banda a l'altra xafardejant i conversant sense necessitat» i «*xandocar* intr., anar d'ací d'allà xerrant sense necessitat»: en el pasatge on figura el verb, això d'ací d'allà i fins 'xafardejar' no s'hi veu pas: s'hi veu verament 'garlar facundament, gojosament' i prou; sí, en canvi, que s'intueix bastant en el de *xandoc*, on també és un que xerra molt, però busca les pessigolles a l'interlocutor, i vol saber o maliciar... De tota manera no hem de dubtar que Moll i els seus tenien il·lustració directa de llur mestre sobre les aplicacions i matisos del mot

manacorí.

Un derivat *EXUNDICARE, format sobre l'EXUNDARE clàssic i romànic que hem explicat complidament a EIXONAR, és d'un tipus d'amplificació de les més abundoses en llatí vulgar i romànic antic (*gemicare*, *morsicare*...). Per la banda del significat arribaríem ben planerament al sentit i matisos que ens indiquen els tres filòlegs mallorquins i el gran observador manacorí del parlar popular de la pagedia de l'illa. *Exundare*, desbordar-se... en paraules, expansionar-se una mica massa xafardejant (com les que eixonen oliveres, etc.) anant d'ací d'allà, i vagabundejant o desvaporant-se, com aquell *exundare fumum* de Sili Itàlic. L'evolució fonètica, amb la conservació de la surditat de la -c- entre vocals i del grup -ND- faria suposar una herència del mossàrab: res a objectar-hi tractant-se d'un mot afectiu d'aquesta naturalesa i d'aquesta àrea geogràfica d'extrema fidelitat a l'avior. L'evolució fonètica seria *ašondäkar(e)* i metàtesi (*a*)šandokár; un *ašandok* post-verbal, i anàlisi popular vacillant entre *una xandoc* i un *xandoc*.

Xandre, V. *xantre*

Consti ací, almenys, el nom d'Andreu XANDRI i Serrano, capità, l'únic cap efectiu del Regiment Pirinenc de Catalunya, organitzat per la Generalitat, que operà en el front d'Aragó durant els anys 1937-1938, amenaçant les guarnicions de les tropes rebels entorn de Jaca i de Sabiñánigo, des de les seves posicions a les carenes de les valls de Broto i Tena, amb incursions constants, que hi fixaren bona quantitat de forces enemigues, a l'ala esquerra de l'exèrcit feixista.

Xandri, nascut el 1917 de l'inspector Josep Xandri i la pedagoga Leonor Serrano (cerdà ell, i castellana la seva muller, però gran servidora de Catalunya, i eximius educadors tots dos de la Barcelona adolescent), ha estat oblidat en l'article *Regiment Pirinenc* de la Gran Enciclopèdia, signat per J. M. Benet i Caparà, que no hi esmenta sinó el nom del C. Carles Balaguer: oblit lamentable i inexplicable, com sigui que tots tres foren bons amics, i collaboraren en la creació del Regiment (sense moure's mai En Benet de Barcelona); constituït per joves voluntaris, com jo, ja no tan jove, i amic de tots tres, que en dono ací testimoni; captivat l'inerme regiment a Cerdanya pels ben armats divisionistes «llibertaris» vaig retirar-me (vora la meua esposa) a la Biblioteca de Catalunya, a preparar aquest llibre i els altres meus; sense poder fer més que una curta visita al front de Fiscal, mesos més tard.

Xandri i els altres joves (entre ells el meu germà Jordi) continuaren tenaçment fins a ser convertits en tres brigades de la República, que formaren la base de la famosa Divisió 43. Després de la Primera Batalla de l'Ebre, encerclada la Divisió a les altes valls de l'Ara i del Cinca, per la ruptura del nostre front, Xandri continuà mantenint el foc i la moral dels nostres, en lent i pertinaç retrocés durant els mesos de març a juny de 1938, reduïts a l'últim a la «Bossia de Bielsa». En els moments finals (15 de juny de 1938) Xandri caigué heroicament en aquell infern de metralla.